

Augerij Gislenij à Busbequio,
FERDINANDI ROM.
 IMP. AD SVLEIMANNVM
 TVRCIAE IMP.,

Ordinarii Oratoris,
 De re militari contra Tur-
 cam instituenda

CONSILIVM

*vid. ad calcem
 libri Epistolarum
 L. i. lib. i. Turci-
 ci B. i. g. g.*

Bardi Pomeraniz,
 EX OFFICINA DVCALI,

ANNO.

clō. lo. xciv.

Univ. Bibl.
Chicago

ILLVSTRISSI
MO PRINCIPI AC DO-
MINO, DOMINO PHILIPPO II.
B. XIII. F. P. I. N. STETINI, PO-
merania, Cassubiorum & Vandalorum Du-
ci, Principi Rugia, Comiti Caycorum
& Lowenburgii ac Butovia Domi-
no, Domino suo clemen-
tissimo.

Ill^{me}. Princeps, Dne clementissime.

 Nnus jam agitur XV.
cum primum ab Illmo
patre tuo, D. BOGI-
SLAO Stetini, Pomerano-
rum &c. Duce, Principe cle-
mentissimo, patre patrie opti-
mo, inter aula Consiliarios &
ministros receptus sum. Ex eo
tempore magna cum animi vo-
luptate saepius praesens vidi, co-
A 2 gnoui,

gnoui, perspexi, quanta sit C.
T. in Deum Opt. Max., pa-
rentesq; Ill^{mos} Pietas; id quod
maximum est. quanta in Mi-
nistros reliquosq; subditos cle-
mentia; quod similiter laudan-
dum summoperè. quanta in stu-
diis linguarum, bonarum arti-
um ac disciplinarum diligentia
quod in tanto principe omnino
mirandum. Ac cum nuper in
mensa ex Vberto Foliet a Genu-
ensi & Augerio Busbequio de
causis magnitudinis imperii
Turcici, & felicitatis in bellis
perpetuæ, aliisque moribus eius
populi, referrem, ac ad manus
Busbequii itinera Constanti-
nopolitanum & Amasianum
habe-

haberem, & C. T. legenda
traderem : tanta aviditate il-
la statim legisti ut pleraque &
quidem insigniora statim non
tantum memineras ; verum et-
iā aptè & concinnè recitare po-
tueris ; quod mihi auscultanti
longè fuit iucundissimum, do-
cuitque ingenium C. T. acutis-
simum. Ac nunc Vbertum à Re-
uerendo ac clarissimo viro, Da-
vide Chytræo, S. Theologiae Do-
ctore & professore, præceptore
& collega colendo, una cum se-
rie Impp. Turcicorum ac Nar-
ratione belli Cyprii, in acade-
mia nostra Rostochiensis editum
& C. V. dicatum iussu ac vo-
luntate ipsius offero. Addo quo-
A 3 que

que Consilium Busbequii de re
militari aduersus Turcos in-
struenda, quod cum non minus
elegans quam Vberti scriptum
sit, hîc Typis in officina pater-
na excudendum ac cum aliis
communicandum curabis; le-
gesque scriptum utrumque,
quemadmodum soles omnia, di-
ligentissimè. Sanè si C. T.
quemadmodum capit, perrexe-
rit, perrecturam vero neuti-
quam dubito, certò mihi per-
suadeo te principem ubi ad gu-
bernationem perueneris, fore
eiusmodi quem ob virtutes sum-
mas patria subiectissimè vene-
retur, posteri admirentur. Va-
le Princeps Ill^{me} & optime ac
Chy-

*Chytraum nostrum, tuumque
Camerarium clementia tua
prosequi perge. Nos C. T.
debita animi subiectione
perpetuum colemus.*

Bardi V. Febr.

ANNO

M. D. XCIIII.

Celsitud. Tuæ

Subiectissimus

*Henricus Camerarius I. V. D.
& Professor.*

Martini Marstalleri
AD
MILITEM GER-
manum Epigramma.

Roma armis pellenda, varias ac
artibus artes,
Telaque gestantes fundere
vota docet

BVS bequius Rhetor; patriæ dum
consultit oræ

Vt queat in fortes fortiter ire Getas.
Ex oculis igitur somnum, de mente tenebras,
Corde metum, manibus segnitiemque
fuga:

Et tum purgato placatum pectore numen

Auxilium manibus posce labori feris.

Sic fiet tanto redeas vt Victor ab hoste,

Antiquum patriæ restituasque decus.

Rectos ad monitus sin verò occluseris aures,

Stulti contemptus pœna erit Exitium.

AUGERII BVSB BEQVII

EXCLAMATIO:

SIVE

*De re militari contra Turcam instituenda
Consilium.*

APTIS à Cyro, Persarum Re-
ge, Sardibus; cùm ea vrbs diri-
peretur, multaq; passim cædes
fieret: memoriæ proditum est,
vnum de Cyri militibus in ipsius
Lydorum Regis Cræsi cubiculum penetrasse;
ignarúmque quis esset, stricto gladio, mortem
ei afferre voluisse: qua re commotum puerum
Cræsi filium, qui aderat, ad id tempus mutum
& elinguem, soluto derepente linguæ impedi-
mento clamorem sustulisse: eaq; primùm ver-
ba protulisse, quibus militem ab occidendo
Rege deterreret: ita pietatem in patrem & pe-
riculi magnitudinem sermonis potentem fe-
cisse eum, cui vsum eius ad id tempus natura
negauisset. Atque haud scio an mihi, quan-
quam in re dissimili, simile quiddam vfu ve-
niat: vt quem pietas dicendi rudem & impe-
ritum,

B

ritum,

ritum, & qui publicè verbum nullum umquā fecerim, diutius mutum esse non patiatur : sed in grauiſſimo patriæ discrimine vociferari & exclamare cogat ; non vt hoſtem eius iugulo ferrum intentantem deterream (neque enim id eius immanitas patitur) ſed vt eam moneā vt ſibi caueat : & ſimul ciues meos commonefaciam, vt, dum tempus eſt, ei opem ferant & ſaluti eius conſulant. Nam (Dij veſtram fidē!) quid hoc, malum, infelicitatis? quæ hæc miſeria eſt? ſæuiſſimus hoſtis Turca innumeris pænè gentibus deuictis per tot regum regnorum que ſtragem atque cadauera ad nos iter ſibi patefecit, patriæ noſtræ iugulo mucronem admouet, neque tamen commouemur, aut ſaluti eius conſulimus. In vrbe ſi quod ortum eſt incendium; nemo eſt qui non relictis rebus ad reſtinguendum concurrat; qui non pro viribus opem ferre conetur. at nos qui patriæ ciues amantes haberi volumus, in tanto eius periculo, otioſos duntaxat & inertes ſpectatores nos præbemus; nec eius aſpectus turpiſſimè deformandus, non ſacra, non religio mox abiuranda, non coniugum & liberorum tacitæ voces, ne ſe in fœdiſſimam ſeruitutem abripi patiamur, deprecantium, commouent. ignauiffimum quodq; animal, vbi prolem periclitari

INSTITVENDA CONSILIVM.

riclitari sentit, nulla vi retinetur; per ferrum & flammam opitulatum ruit. contrà nos viri fortes, posteritatem nostram, nefariis hostibus, ad omnem iniuriam & turpitudinem, ope nostra destitutam, prodemus? nam quæ reliqua nobis spes, quod columen, quod præsidium? num in eius hostis bonitate atque clementia spei aliquid reponemus, qui postquam ex suis latebris erupit; humani sanguinis riuus fluere nunquam destitit? an in eius æquitate & moderatione? qui pacem, qui fœdera, nunquam pili fecit; apud quem nullæ valent communes reliquarum gentium leges; quem nullus pudor, nulla honesti ratio continet; qui fidem, qui iusiurandū, homini Christiano datum, violare, vbi rationibus suis conducit, non modò nullum nefas, verùm etiam pium & sanctum putat. quem in nos profana stimulat religio, armat maiorum æmulatio, regniq; propagandi cupiditas, rapit deniq; sacra & inextinguibilis bonorum nostrorum sitis. nam tota quidem nos erramus via, si aut patientiam nostram, aut iniuriarum obliuionem, vel tantillum, ad securitatem nostram, profuturam speramus. quo nos modestiores, quo pacis atque pactorum, quòque æqui & boni obseruantiores ostenderimus; eò magis in nos eius hostis

insolentiam prouocabimus, qui hæc omnia nō virtuti, non bonitati nostræ, refert accepta, sed timiditati, sed ignauia, sed desperationi rerum nostrarum imputat. in hoste non est quod spem vllam collocemus; in nobis si nulla est: neque sanè restat aliud, quàm vti solent homines, iudicium sententia morti addicti, vt placidè ad supremum casum nos componamus, & tanquam clausis oculis ferrum in præcordia recipiamus: nisi fortè vires, aut fortunam ei defuturam putemus; quem ex ignotissimo, tot victoriæ tam terra, quàm mari, breuissimo temporis spatio partæ, tantoperè nobilitarunt. Quo velut igne, à paruis initiis orto, omnes iam ferè totius orbis terrarum partes conflagrarunt, quem bellis fracti reformidant Orientis populi, Assyrii, Persæ, atq; Armenii: cuius vim atq; arma, ipsi quoque Scythæ sæpè iam senserunt, & qui suis ex altera parte caloribus tuti esse poterant, Aethiopes. nam de nostra Europa quid dicam? captum vidimus Belgradum, obsessam Viennam, & prædas Linzio vsque hostiliter abactas. tantos progressus ad nostram perniciem, præter alias victorias, vnus Suleimannus facere potuit. Nostrorum regum est, pro terræ cespite, ab stirpe vltima ad seros vsque nepotes inter se bella

bella continuare: Othomannorum singuli (v-
tinam ne tam verè quàm dolenter dicam) suis
victoriis regna regnis semper accumularunt,
ita vt quicquid olim florentissimæ nationes,
imperiiis suis complexæ sunt, Assyrii, Persæ,
Macedones, Romani; soli iam sua ditione con-
tinuasse videantur. & nescimus adhuc quo
versemur in periculo? quod mare, qui mon-
tes, quæ solitudines, aut qui populi in medio
relicti, quorum præsidio nos ab horum iniu-
ria tutos fore, speremus? amissa, prostrata o-
mnia: hærent in ceruicibus nostris, quos pro-
cul perhorrescere debebamus. patriæ sangui-
ne, atq; vltimo spiritu litandum est hosti cru-
entissimo. nam ne id quidem solatium relin-
quitur, quod ferè solet in grauissimis mortali-
um cladibus, vt cum bona spe simus, hæc mala
non fore diuturna. sæpè quidem Barbaræ na-
tiones, multis prouinciis, tanquam subita ali-
qua procella, grauem calamitatem intule-
runt: sic Gotthi, VVandali, Alani, Hunni,
Tartari multas regiones inundarunt, magnif-
que cladibus affecerunt. quæ tamen eò tolera-
biliores videri potuerunt, quòd certa spes per-
petuas non fore relinqueretur. itaq; postquàm
illa veluti tempestas præterierat, quæ afflicta
imò pænè deleta videbantur, mox recreata re-

uirescebant. sed hic hostis ea est vigilantia, eam
 seruat disciplinam, ea utitur in conseruandis
 iis quæ sibi adiunxit ratione, ita regnat, ac do-
 minatur, ut ubi semel vestigium fixerit, inde
 se moueri nunquam patiatur: nunquam se at-
 tollat seges quam semel illa calamitas depresso-
 rit: adeoque difficile dictu uidetur, sit ne in ac-
 quirendo acrior, an in tuendo quæ acquisierit
 firmior atque validior. Tanto igitur in pericu-
 lopositi, cur non consulimus in medium, cur
 non molimur, non omnia tentamus? cur stupet
 in nobis ingeniosa illa necessitas admirabiliū
 effectrix operum? Feras equidem uidemus,
 extremo casu deprehensas, quàm multa pro
 sua libertate fortiter conentur; nihil non au-
 deant; omnia periclitentur; si quam fortè e-
 uadendi uiam inuenire possit. neque antè cesset
 quàm vitam unà cum sanguine profundant.
 Sed hic fortasse, dicet aliquis: Quid est ergo
 tui consilii? nam præsentem rerum statum de-
 plorare, de periculo atque imminentibus malis
 declamare, cuius facile est: remedio est opus.
 id exquiritur. de eo dic si quid habes. Dicam
 & quidem paucis. Armis opus est: opus est ar-
 mis: contra vim atque arma, sine armis fieri ni-
 hil rectè potest. horum præsidio salus patriæ
 munienda, aut nobis omnibus ad unum pere-
 undum

undum. nullum hoc verius oraculum. sed dii meliora! arma capeſamus potius; quæ quidem non intimis terræ viſceribus abdita latent (& ſi laterent, magna quavis molitione eruenda eſſent,) neq; aliunde procul ex vltimis terris arceſſenda: ſed ſunt parata, ſunt in promptu, ſunt, ſi velimus, in manibus. naſcuntur etiamnum apud nos viri. eſt copioſa iuuentus, bello apta, pro patria, pro aris & focis ſanguinem fundere parata. non equi, non ferrum, non aurum, non opes, non machinæ tormentaq; non reliqui ad bellum apparatus deſunt. omnia quæcunq; ad res magnas & ſuſcipiendas, & conficiendas requiruntur, nobis larga manu ſuppeditauit diuina benignitas: modò ne ſumere recuſemus. voluntas, inquā, noſtra & manus tantum deſiderantur. quas maturè admoveamus, dum iuſtæ adhuc vires ſuperſunt; antequam debilitata ruant omnia; alioqui ſerò & nequicquā conſilia prætermiſſa reſpectabimus; nobiſq; idem eueniet, quod ægrotis, qui dum tempus eſt, & vires ſunt integre, ad medicinæ mentionem naſcant, neq. poſſunt vlla ratione adduci vt ſalutaribus in tempore potionibus vtantur: ſed vbi opportunitas præteriit; morbuſq; adeò inualuit, vt debilitatis viribus medicamento non ſit locus:

frustrà medici fidem, neglectaque remedia requirunt. Quorum exemplo nobis cauere debemus; & antequam pluribus illatis vulneribus hostis planè conficiat, dum plaga nulla lethalis est, dum nondum omnis profluxit sanguis, remedium in tempore adhibere, hoc est, arma expedire, totòsque nos ad defensionem comparare. Quæ meditantés atq; agentes, Deo ritè supplicabimus; eúmque preces nostras haud auersaturum meritò sperare poterimus. Quòd si per simulationem pietatis, inertix nostræ velificari volemus, & malè quæsito compendio à Deo sine opera, sine studio, sine labore nostro, impendentibus malis opem solis precibus impetrare: re ille iniustæ petitioni nostræ se haud facile aquum præbebit. ipsi in primis nostro fungamur officio: & partes diligentix, constantix, virtutis & fortitudinis, in hunc potissimum vsum ab eo nobis datas, impleamus. nisi aret, serat, ac metat agricola, frustra à Deo copiosam messem postulet. certum in istis rebus inferioribus ordinem statuit Deus, quem haud temerè neglectum vult, labori, diligentix, assiduitati, sollertix, virtuti multa præmia proposuit: quæ negauit inertix. Vis scire litteras, Musicam, Astronomiam, Mathematica: disce, labora, neruos contende. hæc otioso tibi

INSTITVENDA CONSILIVM.

tibi nullum inspirabit numen : per eam viam, eosque gradus quos Deus posuit, tibi persequenda sunt. instrumenta ad ea consequenda, modò tibi ne desis, largitus est ; ea adhibe, iis vtere ; dabit ille benedictionem, & incrementum. Vis tueri patriam, hostem profligare, potiri victoria ? non hoc consequêris sedens, non iners, non otiosus : insurgendum est ; arma capienda, tractanda, adhibenda exercitatio : assuescendum est labori, soli, pulveri, siti atq; inedia. his armatus atq; instructus, diuinam opem implora. atq; ita bonæ spei plenus, procede in aciem. munere tuo functus es, iis instrumentis quæ tibi Deus dedit ritè vsus es seruasti eius ordinem, neq; positas ab eo leges contempsisti ; rei exitum piis precibus, vitæq; integritate eius clementiæ & bonitati commenda. Non est nostri arbitrij neq; facultatis victoria ; sed Dei soliùs beneficio contingit, cuius tamen non legitimè neque ordine petentem haud sæpè compotem fieri videmus. & si secus quandoq; fiat (quod sanè fit rarissimè) id tribuendum est miraculo. at nos *DEVM* tentare non debemus, neq; temerè quicquam conari. Nec malè, meo quidem iudicio, Cato apud Sallustium, Senatum adhortatus, vt contra Catilinam arma capiat, his verbis vtitur ! Sci-

B 5

licet

« licet res aspera est: sed vos non timeris eam.
 « imò verò maximè, sed inertia & mollitia ani-
 « mi, alius alium expectantes, conctamini, vi-
 « delicet Diis immortalibus confisi, qui hanc
 « Rempub. sæpè in maximis periculis seruauere.
 « Non votis neq; suppliciis muliebribus auxilia
 « Deorum parantur. Vigilando, agendo, bene
 « consulendo, prosperè omnia cedunt: vbi fo-
 « cordiæ te atque ignauia tradideris, nequic-
 « quam deos implores; irati, infestique sunt.

Nos ergo, quod est partium nostrarum, exse-
 quamur; eodémque tempore non iniustis pre-
 cibus diuinam opem atque misericordiam im-
 ploremus, armati, in castris, in opere atque ne-
 gotio. Sed occurritur mihi à bonis atque pru-
 dentibus viris; istam publicæ calamitati me-
 dendi rationem, aliquoties tentatam minus
 feliciter euenisse, nosque quoties ad arma &
 manus cum Turcis ventum sit, inferiores dis-
 cefsisse. Audio: neque nihil est quod dicitur,
 atq; eò vt veniremus, hæc ferè mihi erat insti-
 tuta oratio. Armis (inquis) contra Turcam
 hactenus parum profecimus: esto, sed quibus
 tandem armis? hoc nos expendere, & in eo
 aliquantum morari est operæpretium. Quum
 Turca fines nostros infestaret, aut cum nu-
 meroso exercitu ad nos ascendere nuntiaretur;

INSTITVENDA CONSILIVM.

tur; dedimus operam, vt nos quoque copias
cogeremus. sed quas copias? quem militem
coëgimus? num veteranum? num eum cuius
virtutem, multis iam antè documentis, cogni-
tam habebamus? quo vincere consueueramus?
nō opinor, sed potius huic dissimillimum. Pul-
sata longè latèque tympana: ad eorum strepi-
tum conuenère, lucelli spe, quibus visum est.
tertius fortasse quisque qui loricam aut thora-
cem numquam induerat, nec hostem vel à bel-
li limine salutarat. reliqui quales? homines
luxu perdit, decoctores, ganeones, aleatores,
obærat, exsules, atque his similes (paucis ex-
ceptis) ferè reliqui, quos eò perduxit non
patriæ caritas, non æquitas causæ, non religio-
nis studium, non amor exercendæ virtutis; sed
ebrietatis, alex, rapinarum, sacrilegiorum, stu-
prorum, & (vt vno verbo dicam) scelerum &
flagitiorum omnium impunitas atque licen-
tia. Cum huiusmodi turba, nullo dilectu col-
lecta, vel potius cum face perditorum homi-
num, Deo pariter atque hominibus inui-
forum contra tantum hostem, sacrum vi-
delicet auspicamur bellum. itaque non
tam militum conuentus quàm Baccha-
nalia, nostra castra videri possunt: vbi lu-
xuria, corruptelis, libidine, impietate,
crapu-

crapula, tumultu, rixis, atque cadi-
 bus strepunt, & permiscentur omnia. hic ta-
 men tam bellus miles, magnis impendiis, pro-
 cul est è suis sedibus excitandus, magnaq; cum
 iactura temporis, vbi etiam res summam cele-
 ritatem exigit, perducendus. Fortem & assue-
 tum laboribus, Hannibalis militem, Campa-
 niæ luxus & deliciæ fregerunt, nobis nulla o-
 pus est Campania; imbelles, eneruati, perdit, in
 castra venimus. Itaq; si hostis desit, mora
 paucorum mensium, aut Caniculæ feruor, aut
 primorum frigorum morsus quantumuis ma-
 gnas copias nostras mactant & iugulant. & nos
 miramur, cum hoc tali milite, nihil nobis con-
 tra exercitatisimum hostem procedere? Si
 quas priuatim paullò periculosiores simulta-
 tes gerimus, aut per loca latrociniis infesta,
 nobis faciendum sit iter; non temerè, nisi spe-
 ctatissimis comitibus, corporis nostri custodiã
 committimus: sed nec si grauioris quicquam
 negotij incidit, id nisi hominibus experienti-
 bus & peritis mandare solemus. Hic vbi tanta
 res, communisq; omnium salus agitur, tam
 sumus negligentes, vt copias non modò non
 idoneas, sed iam pænè profligatas, antequam
 in aciem producantur, hosti tot victoriis claro
 obicere non vereamur. Reuertor itaque eò,
 quod

INSTITVENDA CONSILIVM

quod initio dixi, aut idoneorum armorum
 praesidio, publicam incolumitatem tuendam,
 aut nullam rem relinqui, quæ nos ab vniuer-
 so exitio vindicare possit. Quem igitur mi-
 litem requiro: Nostrum imprimis; in nostris
 sedibus natum; de nostris popularibus dile-
 ctum. nam cum in rebus bellicis plurimum
 valeat celeritas; eaq; vel maximè, contra Tur-
 cam hostem expeditissimum, necessaria sit;
 milite opus est eo, qui non procul arcessendus,
 diuq; expectandus sit: sed sit in promptu &
 tanquam ad manum semperque nostræ pote-
 statis. Atque hunc non temerè, neque casu ob-
 latum, sed percensitis omnibus, qui arma fer-
 re possunt, magno iudicio dilectum. in quo
 maximè cauendum, ne is eligatur, qui molli-
 ori cultui atque victui assueuerit, aut quem
 praua educatio vitiis infecerit, aut fregerit o-
 tium; ne vecors, ne insanus, ne contumax, ne
 turbulentus, ne seditiosus. sed sit adhuc à deli-
 ciis integer, aptus tolerando labori & cum bo-
 no corporis habitu: tum verò qui simplicita-
 tem, animique magnitudinem quandam, to-
 to vultu atque omnibus oris lineamentis præ-
 se ferat ac spiret. qua de causa, arti alicui la-
 boriosæ, quàm sedentariæ, assuetum, rusti-
 cum quàm vrbani, in monte quàm in pla-
 nitie,

nitie, in re tenui, quàm in mediis diuitiis natum malim. hunc ita electum militaribus præceptis armorumque scientia erudiri velim. Armatus hastam vibrare & versare, gladio item, & minore bombarda scienter vti, seruare ordinem, & sub armis ad multum spacium decurrere consuescat. veram laudem appetere, flagitium peius letho odisse, pietatem colere, & ab omni in Deum verborum contumelia sibi temperare discat. idem dicto audiens sit suo duci, eiusq; animaduersionem patienter admittat: in hostem ferox, in commilitonem lenis & tractabilis. victus parsimonia, neque crapulæ neque ebrietatis suspicioni locum relinquat. postremò suo stipendio sit contentus, atque ab omni præda, præterquam concessa, se absteineat. Huiusmodi disciplina informari militem oportere dico, qui contra tantum hostem possit consistere neque tamen eum statim in aciem produci, aut de summa rerum, tyronem, cum veterano, velim decernere. sed in statiuis præsidiisve eum collocari, & excursionibus, leuioribusque præliis, paullatim in belli consuetudinem venire. Qua ratione vulnus pati, hostis conspectum ferre, & timorem quem omnis nouitas asferre solet, sensim, deponere consuescat. hoc ita instituto & confirmato,

INSTITVENDA CONSILIVM.

firmato, non contemnendum gradum ad spem
melioris fortunæ factum affirmare audebo.
Quare in eo vel potissima laboris & curæ pars
ponenda, vt homines armorum & rei milita-
ris peritissimi conquirantur; à quibus ij, quos
dico, tyrones, veris & germanis disciplinæ mi-
litaris præceptis formentur. Hos summa vir-
tute, continentia, & sobrietate præditos, nul-
lis avaritiæ sordibus contaminatos requiro;
vt non modò hanc subolem, in communis sa-
lutis spem succrescentem, arte militari imbu-
ant; verùm etiam vitæ & integritatis exem-
plo, ad omnem virtutem erudiant: vtq; eo-
rum fidei, hic noster exercitus, cùm eum in
hostem tempus euocabit, rectè committi pos-
sit. quibus sanè ducibus periculum non erit,
ne falsum militum numerum referentibus,
publicum fraudetur ærarium. ex quo commu-
nium præfectorum scelere, hodie fieri vide-
mus, vt quantumuis amplæ Regum opes, alen-
do paullo diutius exercitui non sufficiant: &
sæpè numero vbi acie confligendum sit, ma-
gnum adeatur periculum, dum imperatores
ea ducum relatione decepti, se copias nume-
rosiores habere quàm res sit credunt. Sed an-
tequam longius progrediar, hic locus po-
stulare videtur, vt quorundam bonorum
virorum

virorum sententiæ respondeam; quorum cum
 omnis intelligentia eius seculi atq; regionis,
 in qua nati sunt, finibus circumscribatur, ne-
 que longius sit euagata; hæc dici, vehementer
 admirantur, eaq; vt noua & inusitata, quæq;
 in effectum perducı nequeant reiiciunt. No-
 stri, inquiunt maiores, eo milite, eaque qua
 nos vtimur, rei militaris ratione contenti, præ-
 clare multa gesserunt. fateor, sed gesserunt ad-
 uersus eos, qui in eadem prauitate, iisdemq;
 vitiis versabantur. fuit ex hac parte exercitus
 inexercitatus, collecticius, externus, imbecil-
 lus, disciplinæ expers. fuit & ex altera. itaq;
 inter pares neq; vitia valde eminebant, & par-
 uo sæpè cum discrimine discedebatur. vt si duo
 mutili, duo cæci, duo claudi concurrant, haud
 magnoperè in altero membrorum integrita-
 tem requiras. at si cum manco integrum, cum
 cæco videntem, cum claudio rectum commit-
 tas, mox conditionis inæqualitas apparebit.
 Nobis inter nos, cum vicinis & pænè popula-
 ribus nostris, errare licuit, vt libuit; paria e-
 nim, vt dixi, vitia non magnum inter vtrosq;
 discrimen constituebant. Sed nunc alia res est.
 etenim negotium est nobis cum Turca; hoste
 vigilantı, industrio, sobrio, exercitato, labori
 assueto, rei militaris scientissimo, disciplinæ
 obser-

INSTITVENDA CONSILIVM.

obseruantissimo. Quæris quid ista valeant? à
 finibus Persiæ ad Viennæ vsque mœnia omnia
 deuicit. Quid nostra arma cum hoc collata
 possint, vtinam ignorare nobis liceat, neque
 quotidianæ clades tanto nobis documento
 sint. & dubitamus adhuc, vtrum vitia nostra
 emendemus potius, quàm defendamus? At
 sunt noua, sunt inusitata, quæ proponimus.
 Nimirum quia nouus & peregrinus hostis;
 cuius vis & vsus armorum nihil vulgare, ni-
 hil commune, nihil remissum patitur.
 Fuerunt quondam sudor Anglicus, & lues
 Gallica, morbi peregrini & incogniti: quos
 cùm medici longè latèque vagantes, vsitatis &
 communibus medicamentis reprimere conati
 essent, neque quicquam proficerent; tandem
 multorum perniciæ edocti, nouis remediis, ad-
 uersus nouas ægritudines, sibi pugnandum in-
 tellexerunt. quod quidem adeò feliciter cade-
 bat, vt vterque morbus, qui antea inuictum
 se præstiterat, mox cederet, & in ordinem re-
 digeretur. Quod medicorum institutū propo-
 nere nobis ad imitandum debemus: & cùm
 ad reprimendum Turcarum impetum, frustra,
 his temporibus vsitata, adhibuerimus arma;
 ad aliam armorum rationem transire, & no-
 uis malis noua remedia applicare. Quan-
 C quam

quã minimè sunt ista noua, sed àtiquiſſima potius; quib⁹ popul⁹ Rom. tanta cum laude, totũ terrarũ orbẽ ditionis ſuæ fecerit: tantũq; ab eſt, vt hac noſtra ætate inuſitata ſint; vt hoſtis, de quo nunc maximè eſt ſermo, nulla alia ratione, cùm noſtram ſalutem in dubium quotidie vocet, tum ditionis ſuæ terminos cum imperio Romano pænè iam nunc adæquarit. Quibus de rebus paullò copioſius dicam infrà, vbi iſtis iſdem ad eam, quam ſibi animis fingunt, difficultatem reſpondero. Etenim ita ferè huius molliſſimi ſeculi moribus receptum eſt, vt res quæcunq; quantumuis præclara, quantumuis vtilis, modò in exequendo aliquid difficultatis præferat, pro eo habeatur, ac ſi perfici nullo modo poſſit. qua animi imbecillitate illi quos dico adducti cum inuſitatis armis nihil eſſe præſidii ſatis ſint experti; ab ea verò, quam probamus, belligerendi ratione, difficultate abſterreantur: eò ſubinde relabuntur, vt imminentem capitibus noſtris peſtem, non aliter depelli poſſe credant, quàm pace aut induciis quacunq; ratione cum hoſte pactis. à qua ſententia, tanquam à Iouis ara, aut ſtatua Imperatoris, auelli ſe nullo pacto patiuntur: itaque facienda putant omnia, quo in aliqua parte pacis cum Turcis ſeu prece ſeu pretio, ſeu quacun-

INSTITVENDA CONSILIVM.

quacunq; indignitate hæreamus. neq; animaduertunt in rebus difficilibus, hanc vnam esse vel difficillimam, quæq; omnium minimè sperari possit. Quid enim? tam capitalis hostis tantum terrarum emensus, tot exhaustis laboribus vt ad nos peruaderet, vbi se iam voti compotem factum videat, in tanta materia laudis, tanta prædæ opportunitate, tanta imperii, tanta religionis propagandæ occasione, subito velut attonitus consistat, neq; longius progredi curet? Quod si qua pacis spes relinquatur; quis adeò demens sit vt bello cum hoste tam potenti contendere malit? aut adeò cæcus, vt certæ paci dubios incerti Martis euentus postponendos non videat? Sed non ea res agitur. neque enim alterutrum nobis liberum relinquitur. Ad bellum omni spe pacis sublata cogimur. nullæ hîc consilii, nullæ arbitrii nostri partes. vis necessitatis omnia occupauit. Ad bellum violenter rapimur: bellum nobis vel inuitissimis subeundum, gerendum, exantlandum. Quid frustra obnitimur? quid circumspectamus? quid vanis pacificationibus somniandis nos decipimus? in media nimirum flamma, otium nobis falsa cogitatione fingimus; malumque, cuius (si aduigilaremus) remedia aliqua esse

poterant, differendo nutrimus; & parum pro-
uidendo, reddimus insanabile. At præclarum
est belli mala distulisse. præclarum, nisi id eò
valeat, vt paullò pòst grauius erumpant; nos-
que certius pereamus. vt si medicus dum blan-
ditur ægroto, necessaria remedia differat, at-
que ex eo morbus ita ingrauescat, vt breui
mors consequatur. nam nostras quidem res
haud exiguis momentis, quotidie deteriores
fieri videmus. hostis verò è contra indies magis
inualescit; & præterquam quòd de nostro
semper aliquid decerpit, quod adiungat suo,
non desinit interea viam ad nos munire &
complanare, omniàque comparare, quæ ad ex-
itium nostrum maturandum pertineant; vt
cùm amotis omnibus, quæ moram aut impe-
dimentum adferebant, visum ei fuerit, alienis-
simo nostro tempore, classicum canere: nos
alta quiete sepultos, ac proinde à rebus omni-
bus imparatos, ipse paratissimus, intoleranda
belli mole derepente obruat. huc eius omnia
spectant consilia, hoc vnum assiduè molitur
& agit. quo demum tempore, & tamen serò,
nos in eum locum deductos intelligemus, vt
nulla spe auxilij reliqua ineuitabili exitio, no-
bis pereundum sit. & hic erit morarum no-
strarum & intempestiux cessationis fructus.

Quare

INSTITVENDA CONSILIVM.

Quare etiam atque etiam dum tempus est, & res patitur, providendum moneo; ne falsa spei prestigiis obcæcati, nos inertix & desidia tradamus, qua ex re quantas iam clades subierimus cum meminisse possumus, tum vltimam reipub. ruinam appropinquantem prospicere. Ergo & iudicio vtendum est nobis acri, ne in re tanta alucinantes, falsa pro veris remedia, periculosissimis malis admoueamus: & cùm rationibus omnibus subductis, quæ spei summa residua sit, deprehenderimus; hâc vnam omisis reliquis complecti, ad eamque omni studio incumbere debemus. In quo non labor, non difficultas, non nouitas, nec quicquam eorum, quæ segnes & infirmos animos morari solent, nos meritò retardauerit: ingentibus animis, pro rei magnitudine, est opus. nihil humile, nihil abiectum res tanta requirit: supra seculi nostri captum hîc nos effera-
mus necesse est; & eorum heroum virtutem paullisper referamus, qui fortitudinis & constantix magnitudine, quosuis labores superarunt, qui nihil turpius, nihil se indignius duxerunt, quàm vllius difficultatis aut impedimenti magnitudine deterreri, quo minus id quod cum Reipub. dignitate & commodo coniunctum esse statuissent, ad exitum perducerent.

cerent. quorum è numero vnum silentio præterire Lycurgum Lacedæmoniorum legislatorem non possum; qui cùm inter reliqua instituta (quibus optimè constitutam & fundatam Spartanorum rempub. relinquere in animo habebat) bonorum æqualitatem in eam ciuitatem introducere; eaque de caussa rem possessionesque omnium ex æquo partiri vellet; vt quantum diuitibus detraheretur, tantum accederet tenuioribus; nullumque, nisi quod virtus faceret, inter ciues discrimen esset in eo multos habuit aduersarios, præsertim illos, qui facultatibus, pecunia & diuitiis præstabat. etenim indignè ferebant rem à maioribus traditam, aut suo labore quæsitam, sibi eripi, & ad alienos possessores transferri. cùmque ea res & iniusta & absurda haberetur; fiebat vt eius legis perferendæ magna difficultas Lycurgo obiiceretur. sed illo nihilominus in sententia perseuerante, & quod rectum & reipub. esse salutare in animum induxisset, perficere contendente, variæ quotidie rixæ periculosæq; concertationes miscebantur; in quibus denique Lycurgo alter oculus effoditur. poterat ea res bonum virum satis admonere, quantam rem quàmque arduam suscepisset, ac proinde detertere, ne persisteret in incepto; sed
 potius

INSTITVENDA CONSILIVM.

potius rei infelicitè tentatæ, tanto accepto malo, consilium deponeret. Quod sanè longè secus accidit. tantùm enim abfuit vt ille heros ob eam calamitatem desisteret, vt ei potius animum addidisse videretur; multoque ardentius in causam incumberet. Itaque non conquieuit ante, quàm legem, quam rogarat, de bonorum æqualitate, omnium consensu perferret. Quo veluti fundamento reliquorum præclarissimorum eius institutorum, talem rempub. constituit, vt Græcia nullam habuerit parem; nomenq; eius etiamnum hodie, summa cum admiratione virtutis celebretur. fecit hoc ille, nullo imminente Turca, nullo vastitatem interitumque rerum omnium intentante. & nos hoc rerum statu, grauius aliquid aut difficilius, quàm vt subire velimus videri nobis patimur in quo salutis nostræ summa posita sit Pellèda est nobis ex animo ista segnities, prorsus nobis, nomine nostro prorsus indigna; & reliquis cogitationibus, vanis & fallacibus, omissis, sub vnius secundùm Deum, rei militaris præsidium confugiendum. Romani cum grauior casus inciderat, vnde mali aliquid timere tur, ibat ad saga, seruabat iustitiũ, consulib⁹ denunciabat Senat⁹ videret ne quid Resp. detrimenti caperet. Nobis multò magis idem faciendũ,

quibus non tantum à communi Reipub. detrimento, verum ab vniuersa eius ruina periculum impendet. eundem est, inquam, nobis ad saga; arma capienda, tractanda, meditanda. Disciplina militaris deprauatissima corrigenda; reuocanda vetus & integranda. hoc vnum iustitio veluti indicto, hoc est, clausis pæne tabernis & reliquis rebus posthabitis, ardentissimo studio nobis agendum perficiendumque: si modò rempub., si nos, si liberos, si coniuges, si denique aras atque focos saluos & incolumes velimus. Quid enim; si Turcarum arma præualuerint; nobis reliqui futurum est? certè non pudor, non honestas, non dignitas, non libertas, non religio. nulla vnquam gens nō vilius periclitata est. extremum, crede mihi, malorum est, vinci à Turca, nihil erit quod illo victore (quod vtinam ne tam sit in propinquo) rapi, agi, ferri, dissipari, incendi, conculcari, & profanari non videamus. Quod vt ne videamus ac ferre cogamur, ad saga potius, & ad arma eamus, & (vt Probus inquit) militemus. qui cum esset renunciatus Imperator, multa que damna, quæ iis temporibus Ro. Resp. acceperat, rei disciplinæq; militaris corruptelæ referret accepta, cui emendandæ imprimis studendum duceret: in huius rei argumentum

INSTITVENDA CONSILIVM

mentum hanc primam tesseram militibus suis dedit. Nec verò minus ille re præstitit, quàm verbo ostenderat. siquidem exiguo tempore adeò profecit, remque militarem panè totam prolapsam ita restituit, vt nomen Ro. quod plerisq; gentibus contemptui esse cœperat, amplitudini & maiestati suæ denuò redderetur. Cuius exemplo, militemus & nos, armæque, quæ vetustate & vitio temporum, obtusa & ærugine corrupta habemus, multo studio, ad pristinum nitorem, bonitatémque reuocemus. à quo (vt dixi) cùm labor & difficultas nos auertere non debent: tum verò minimè omnium sumptus rei que familiaris diminutio vbi enim sumptum ponemus rectius quàm vbi vitam ipsam impendere, graue nobis videri non debet? aut qua in re bonorum nostrorum partem melius consumemus, quàm vt caput & summa collocentur in tuto? Boni certè patres familias nulli sumptui, neque impensæ parcunt; nullum claudendi, sepiendi, muniendique finem faciunt, dum res & possessiones suas in tuto constituent: quas se instabiles & caducas habere arbitrantur, quandiu eas fortuitis casibus, incurfionibus latronum, aut furum insidiis expositas habent. nautæ quoq; sæuiente tempestate potius quàm nauem frangant,

gant, & de vita in dubium veniant, quamuis pretiosarum mercium iacturam facere malunt. Sed nec medici aliquot humani corporis partium iactura, reliquorum membrorum & totius corporis incolumitatem redimere dubitant. Enimvero quid est quod quisquam, tali hoste vicino, ullam cuiusquam rei possessionem stabilem, aut diuturnam promittere sibi possit? cum singulis momentis expectanda sit dies, qua vicini improbitas cuncta eripiat, contraque omnium edicta praetorum ad se transferat. Quid seris? quid metis? quid colligis ac recondis? cum non minus tua omnia, hostis sua numeret, quam quae Asiaticis, quae Graecis, quae Thracibus, quae Bulgaris, quae Illyricis, quae Hungaris (ut alios populos taceam) iamdiu erepta possidet? Neque enim opes, facultatesque nostrae, sine iusto militum (quos dico) praesidio, illius avaritiae minus patent, quam pateat furibus, nullo custode, nullis clauibus, in publico proiecta vis auri, aut pretiosa supellex. Quod si inopiam dementiae praetextere & paupertatem ementiri iuuat: videamus ne nostro interitu, nostrisque spoliis diues factus hostis, magna cum nostra infamia, mendacii nos redarguat. sed tamen eos sumptus non requiro, quos magnopere pertimescimus.

INSTITVENDA CONSILIVM.

mus. quos quidem extra belli tempus, minimos esse velim: belli verò tempore mediocres: certè longè tolerabiliiores, quàm quibus vulgaris & tumultuarius miles conducitur. Qua ex re duo etiam consequantur commoda: vnum, ne pecunia extra ditionis nostræ fines eliminetur; alterum, ne tribunorum & præfectorum nefario quæstui locus sit. quibus hodie per fœdissimum peculatum, cum summo Reipub. damno, locupletari, præclarum stratagemma habetur. Sed hæc alterius sunt loci; neque enim in præsens, particulatim de singulis, sed summam tantum, quid hac de re vniuersa sentirem, significandum mihi esse statui. Ergo imitemur in Reipub. communique salute munienda pop. Ro. prudentiam; qui semper præsidio militum ex suis hominibus delectorum, imperium suum, Rémquepub. & priuatam tutatus est. neque enim ille aut irrupentium Gallorum ferocitati par, aut bella subinde renouantium Italicorum pertinacia superior esse potuisset, aut tam fortiter aduersus vim Anibalis integrum imperium conseruasset, aut de Philippo, deque Antiocho triumphasset, nisi suum & proprium militem habuisset; eamque quam dico, in eo instituendo rationem secutus fuisset. Qua de re tota
tempus

tempus est: vt copiosius exponam: quo magis
 perspicuum sit, nihil me noui introducere;
 vtq; nobis exemplum propositum sit, quod se-
 quamur. In quo quidem omnes, qui de rebus
 Romanis scripserunt, consentiunt, passimq;
 apud eos videre est, quantum curæ Romani
 posuerint in tyrone diligendo, instituendo, &
 exercendo. Sed ego ne sim prolixus multis
 auctoritatibus colligendis, vtar compendio;
 vniúsq; antiqui moris & disciplinæ militaris
 grauissimæ auctoris Vegetij testimonio ero cō-
 tentus; quæ ea quæ sequuntur diuersis in locis,
 in libris De mil. Rom. institutis ad Cæs. Va-
 lentinianū scripta reliquit. IN OMNI PROE-
 LIO NON TAM MULTITUDO, ET VIR-
 TVS INDOCTA, QVAM ARS ET EXER-
 CITIVM SOLENT PRÆSTARE VICTO-
 RIAM. Nulla enim alia re videmus pop. Ro.
 sibi orbem subiecisse terrarum, nisi armorum
 exercitio, disciplina castrorum, vsūque mili-
 tiæ. quid enim aduersus Gallorum multitudi-
 nem, paucitas Ro. valuisset? quid aduersus
 Germanorum proceritatem, breuitas potuisset
 audere? Hispanos quidem non tantum nu-
 mero, sed etiam viribus corporum, nostris
 prestitisse, manifestum est. Afrorum dolis at-
 que diuitiis, semper impares fuimus. Græco-
 rum

INSTITVENDA CONSILIVM.

rum artibus prudentiâque nos vinci, nemo,,
 vnquam dubitauit. Sed aduersus omnia pro-,,
 fuit tyronem solertem eligere: Ius (vt ita dixe-,,
 rim) armorum docere disciplinam, quotidia-,,
 no exercitio roborare: quâcunque euenire in,,
 acie atque in præliis solent, omnia in campe-,,
 stri meditatione pernoscere; seuerè in defides,,
 vindicare. SCIENTIA ENIM REI BELL-,,
 CÆ DIMICANDI NVTRIT AVDACIAM.,,
 NEMO FACERE METVIT QVOD SE BE-,,
 NE DIDICISSE CONFIDIT. ETENIM IN,,
 CERTAMINE BELLORVM, EXERCITA-,,
 TA PAVCITAS AD VICTORIAM PROM-,,
 PTIOR EST: RVDIS ET INDOCTA MVL-,,
 TITVDO, EXPOSITA SEMP̃ER AD CÆ-,,
 DEM. Si quis igitur pugna publica superare,,
 Barbaros cupit; vt diuinitatis nutu, dispositio-,,
 ne Imperatoris inuicti, reparentur ex tyronib⁹,,
 legiones, votis omnibus petat. Intra breue au-,,
 tem temporis spatium, iuniores diligenter e-,,
 lecti, & exercitati, quotidie non solùm manè,,
 sed etiam post meridiem omni armorum disci-,,
 plina, vel arte bellandi, veteres illos milites,,
 qui orbem terrarum integrum subegerunt,,
 facilè cœquabunt. Nec moueatur Cæsar tua,,
 Maiestas quòd olim consuetudo est mutata,,
 quæ viguit. Sed huius prouisionis ac felicitatis,,
 est

est perennitas tua; ut pro salute Reipub. & no-
 ua excogitet, & antiqua restituat. Omne opus
 difficile videtur antequam tentes. Ceterum si
 exercitati & prudentes viri dilectui præpo-
 nantur, celeriter manus bellis apta poterit ag-
 gregari, & diligenter institui. quiduis enim
 efficit sollertia. neque longitudo ætatis aut ar-
 morum numerus artem bellicam tradit; sed
 continua exercitationis meditatio. POST
 QVANTA VOLVERIS STIPENDIA IN-
 EXERCITATVS MILES SEMPER EST
 TYRO, &c. Nunquam credo potuisse dubita-
 ri, aptiorem armis rusticam plebem, quæ sub
 dio & calore nutritur, solis patiens, umbræ ne-
 gligens, balnearum nescia, deliciarum ignara,
 simplicis animi, paruo contenta, duratis ad o-
 mnem laborum tolerantiam membris, cui ge-
 stare ferrum, fossam ducere, onus ferre consue-
 tudo de rure est. ET NESCIO ETIAM QVO-
 MODO MINVS TIMET MORTEM, QVI
 MINVS DELICIA RV M NOVIT IN VITA.
 Nunc qua ætate milites legi conveniat,
 exploremus. Equidem si antiqua consuetudo
 seruanda est, incipientem pubertatem ad di-
 lectum cogendam, nullus ignorat. NON E-
 NIM TANTVM CELERIVS SED ETIAM
 PERFECTIVS IMBIBVNTVR QVÆ DIS-
 CVNTVR

INSTITVENDA CONSILIVM.

CVNTVR PVERIS. Deinde militaris alacri-
 tatis saltus & cursus, antè tentandus est, quàm
 corpus ætate pigrescat. Velocitas enim est,
 quæ percepto exercitio, strenuum efficit bel-
 latorem. Adolescentes legendi sunt; sicut ait,
 Sallustius. Nam primùm iuuentus simul ac
 belli patiens erat, in castris per laboris vsum,
 militiam discebat, melius enim est vt exercita-
 tus iuuenis caussetur ætatem nondum adue-
 nisse pugnandi quàm doleat præteriisse. Ha-
 beat etiam spatium vniuersa discendi. NE-
 QUE ENIM PARVA AVT LEVIS ARS VI-
 DETVR ARMORVM, siue equitem, siue pe-
 ditem, sagittarium velis imbuere, siue scuta-
 tum, armaturæ numeros omnesque gestus do-
 cere, ne locum deserat, ne ordines turbet, vt,
 missile, & destinato ictu, & magnis viri-
 bus iaciat; vt fossam ducere, fudes scienter fi-
 gere norit, tractare scutum & obliquis i-
 ctibus venientia tela deflectere, plagam pru-
 denter vitare, audacter inferre. Huic taliter in-
 stituto tyroni, pugnare aduersũ quoslibet ho-
 stes in acie formido non erit sed voluptas.
 Sed qui dilectum aucturus est; vehementer in-
 tendat, vt ex vultu, ex oculis, ex omni cõfor-
 matione mēbrorũ eos eligat, qui implere vale-
 ant officiũ bellatoris. Namq; non tantũ in ho-
 minib⁹, sed

“ sed etiam in equis & canibus virtus multis de-
 “ claratur indiciis, &c. Sit ergo a dolescens Mar-
 “ tio operi deputandus, vigilantibus oculis, ere-
 “ cta cervice, lato pectore, humeris musculosis,
 “ valentibus digitis, longioribus brachiis, ven-
 “ tre modicus, exilior cruribus, suris & pedibus
 “ non superflua carne distentis, sed neruorum
 “ duritia collectis. Cùm hæc signa in tyrone de-
 “ prehenderis; proceritatem non magnoperè
 “ desideres. Vtilius est enim fortes milites esse
 “ quàm grandes. Sequitur, ut cuius artis ty-
 “ rones vel eligendi vel penitus respuendi
 “ sint indagemus. Piscatores, aucupes,
 “ dulciarios, linteones, omnesque qui a-
 “ liquid tractasse videntur ad gynæcea perti-
 “ nens, longè arbitror pellendos à castris. fabros
 “ ferrarios, carpentarios, macellarios, & ceruo-
 “ rum aprorumque venatores conueniunt, so-
 “ cietate militiæ; & hoc est in quo totius reipu-
 “ blicæ salus vertitur, ut tyrones non tantum
 “ corporibus, sed etiam animis præstantissimi
 “ diligentur. Vires regni & Romani nominis
 “ fundamentum in prima dilectorum examina-
 “ tione consistunt. Nec leue putetur hoc offici-
 “ um, aut passim quibuscunque mandandum,
 “ quod apud veteres inter tam varia genera vir-
 “ tutum in Sertorio præcipuè constat esse lau-
 datum.

INSTITVENDA CONSILIVM.

datum. Inuentus enim, cui defensio prouin-,,
 ciarum, cui committenda bellorum fortuna,,
 & genere, si copia suppetat, & moribus debet,,
 excellere. Honestas enim idoneum militem,,
 reddit. Verecundia dum prohibet fugere, fa-,,
 cit esse victorem. Quid enim prodest si exercea,,
 tur ignauus? si pluribus stipendiis moretur in,,
 castris? Nunquam exercitus profecit tempore,,
 belli, cuius in probandis tyronibus claudica-,,
 rit elector. Et quantum vsu experimentisque,,
 cognouimus, hinc tot vbique ab hostibus illa-,,
 ta sunt clades, dum longa pax militem negli-,,
 gentius incuriosiusq; legit; dum honestiores,,
 quique ciuilia sectantur officia; dum possesso-,,
 ribus addicti tyrones, per gratiam aut dissi-,,
 mulationem probantur, talesque sociantur,,
 armis, quales domini habere fastidiunt. A ma-,,
 gnis ergo viris magna diligentia idoneos eligi,,
 conuenit iuniores. Sed huius rei vsum, dissi-,,
 mulatio longæ securitatis aboleuit. Quem in-,,
 uenias qui docere possit quod ipse non didicit,,
 Primi Lacedæmonii, experimenta pugnarum,,
 de euentibus colligentes, rem militarem,,
 quæ virtute sola vel certè felicitate creditur,,
 contineri, ad disciplinæ peritiæq; studia reuo-,,
 carunt; ac magistrorum armorum iuuentutem,,
 suam vsu varietatēque pugnandi præcepe-,,
 runt

D

DE RE MIL. CONT. TVRC.

“runt edocere. O viros summa admiratione lau-
 “dandos! qui eam præcipuè artem discere vol-
 “uerunt, sine qua aliæ artes esse non possunt.
 “horum sequentes instituta Romani, Martii o-
 “peris præcepta & vsu retinuerunt & litteris
 “prodiderunt, &c.

“ QVANTVM in præliis Lacedæmonio-
 “rum disciplina profuerit (vt omittam cate-
 “ros) Xantippi declaratur exemplo: qui Atti-
 “lium Regulum Romanumq; exercitum sæpè
 “Victorem cum Carthaginensibus, non virtu-
 “te, sed artis ferè solo auxilio prostratis exerciti-
 “bus cepit, ac domuit: vnóque congressu tri-
 “umphans bellum omne confecit. Nec minus
 “Hannibal petiturus Italiam, Lacedæmoniu do-
 “ctorem quæsiuit armorum; cuius monitis tot
 “consules, tantæque legiones, inferior numero
 “ac viribus interemit. ERGO QVI DESIDE-
 “RAT PACEM PRÆPARET BELLVM VIC-
 “TORIAM CVPIT, MILITEM IMBVAT
 “DILIGENTER: QVI SECVNDOS OPTAT
 “EVENTVS, DIMICET ARTE, NON CA-
 “SV. NEMO PROVOCARE NEMO AVDET
 “OFFENDERE, QVEM INTELLIGIT SV-
 “PERIOREM FORE SI PVGNET, &c.

“ Tempore hiemis de regulis & scandulis,
 “quæ si deessent, certè de cannis, vlua, & cul-
 mo,

INSTITVENDA CONSILIVM.

mo, & portus tegebantur ad equites; & quæ-
dam veluti basilicæ ad pedites: in quibus tem-
pestate, vel ventis aëre turbato, sub tecto armis,
erudiebatur exercitus. Cateris autem hiber-
nis diebus, si niues pluuiæq; cessarent, exer-
ceri cogeantur in campo, ne intermissa con-
suetudine, animi militum debilitarentur &
corpora. Siluam cedere, portare onera, tran-
silire fossas, natare in mari siue flumine, gradu
pleno ambulare vel currere, etiam armatos
cum sarcinis suis frequentissimè conuenit; vt
quotidiani laboris vsus in pace, difficilis non
videatur in bello. Siue ergo legio fuerit siue
auxilia; exerceantur assiduè. NAM QVEM-
ADMODVM BENE EXERCITATVS MI-
LES PROELIVM CVPIT, ITA FORMIDAT
INDOCTVS. POSTREMO SCIENDVM
EST IN PVGNA VSVM AMPLIVS PRO-
DESSE, QVAM VIRES. NAM SI DOC-
TRINA CESSET ARMORVM, NIHIL
PAGANVS DISTAT A MILITE.

Omitto hîc breuitatis causa multa, quæ
variis in locis ad eandem rem pertinentia,
ab eodem Vegetio præclare dicuntur: &
quemadmodum tyrones ad gradum mi-
litarem, & cursum, & ad palum, & v-
sum natandi exerceri velit. præterea vt

potius punctim quàm cæsim ferire, vt missilia
destinato ictu, lapidem item iacere, arcu sci-
enter vti, pondus graue portare, decurrere,
seruare in acie ordinem, castra sollerter muni-
re discant. quæ qui velit, apud eum videat :
mihi hoc vnum quod sequitur caput, epilogi
cuiusdam instar adiecisse faterit.

“ IN dilectu atque exercitatione tyronum
“ si quis diligens velit existere, ad antiquam vir-
“ tutis imitationem, facilè corroborare poterit ex-
“ ercitum. neque enim degenerauit in homini-
“ bus Martius calor : nec effata sunt terræ, quæ
“ Lacedæmonios, quæ Athenienses; quæ Mar-
“ sos, &c. progenuere. Sed longè securitas pacis,
“ homines partim ad delectationem otii, partim
“ ad ciuilia traduxit officia. ita cura exercitii mi-
“ litaris; primò negligentius agi, postea dissimu-
“ lari, ad postremum olim in obliuionem per-
“ ducta cognoscitur. nec aliquis hoc superiore
“ ætate accidisse miretur, cùm post primum Pu-
“ nicum bellum, viginti quatuor circulis &
“ quod excurrit annorum, pax ita Romanos il-
“ los, vbique victores, otio & armorum dissue-
“ tudine eneruauerit, vt secundo bello Punico
“ Hannibali pares esse non possent. Tot itaque
“ consulibus, tot ducibus, tot exercitibus amif-
“ sis, tunc demum ad victoriam peruenerunt,
cùm

INSTITVENDA CONSILIVM.

cùm vsum exercitiũmque militare condiscere,,
 potuerint. SEMPER ERGO LEGENDI ET,,
 EXERCENDI SVNT IVNIORES. VILIVS,,
 ENIM CONSTAT ERVDIRE ARMIS SV-,,
 OS, QVAM ALIENOS MERCEDE CON-,,
 DVCERE.

Ex his vnus Vegetii scriptis, quibus o-
 mnium historicorum consensus accedit, satis
 constare arbitror, quæ fuerit olim apud Ro-
 manos rei militaris disciplina, atque institu-
 tio. Neque ea solùm Romanis fuit, sed & Per-
 sarum antè fuerat, & nonnulla etiam ex parte
 Macedonum & omnium deniq; populorum :
 qui claram nominis sui memoriam, ad poste-
 ros transmiserunt. Qua de re videat qui velit
 Xenophontem, hominem rei bellicæ peritissi-
 mum; quæ scribat de Cyri maioris, in militi-
 bus legendis, exercendisque ratione, ab ea
 quam modò dixi Romanorum consuetudine,
 haud longè diuersa. Quo quidem ille ita para-
 to exercitu breui tempore, pænè totius Orien-
 tis imperium sibi adiunxit. Arrianus etiam,
 haud ignobilis scriptor concionantem in Ma-
 cedones Alexandrum eósq; vt beneficiorum
 immemores accusantem, his verbis inducit.
 Philippus pater vos errantes ac vagos, rerum,,
 omnium inopes, plerosq; etiam pellibus ami-,,

“ Etos pastores. pro quibus cum Illyricis, Tri-
 “ ballis, Thracibusq; finitimis, continuè pugna-
 “ batis, in tutelam ac fidem suam recepit; ex
 “ montibus asperis in plana & culta deduxit;
 “ pro pellibus chlamydes ornatas ferre dedit; ar-
 “ mis instruxit; rem militarem docuit; vt non
 “ magis locorum munimentis ac situ, contra fi-
 “ nitimos, quàm armis & virtute vestra tuti esse
 “ tis, &c. Quibus ex verbis satis apparet, qui-
 bus primordiis iacta sint illius celebris rei mi-
 litaris Macedonicæ fundamenta; nimirum ex
 hominibus agrestibus, montanis & pastoribus
 Sunt etiam iis, quæ supradicta sunt, consen-
 tanea, quæ memoriæ prodidit Diodorus Sicu-
 “ lus. Philippus, inquit, conuersus ad emendan-
 “ dum militarem disciplinam, curauit vt decen-
 “ tibus armis milites sui instructi essent, vt me-
 “ ditationibus bellicis exercerentur. Excogita-
 “ uit præterea ordinem illum Phalangis, quæ
 Macedonum peculiaris fuit; sumpto exemplo
 heroum qui clypeos clypeis coniungebant in
 bello Troiano. De his iam factis veteranis de-
 que eorum fortitudine vbi Alexandrum vr-
 bem Halicarnassum oppugnantem describit
 idem Diodorus ita meminit.

“ VETERANI Macedones, qui per totum æ-
 “ tatis spatium, semper in rebus arduis & peri-
 culosis

culosis versati erant, & sub Philippo merentes,,
 frequenter victoriam consecuti, ad summam,,
 fortitudinem ita prouecti fuerant, prudentia,,
 & rei militaris cognitione, longè omnibus præ,,
 stantes, tyronibus pugnam detrectantibus, a,,
 marissimis verbis ignauia exprobrata; ipsi in,,
 vnū coacti consertis simul clypeis, hostes, qui,,
 iam se vicisse arbitrabantur, exceperunt; E,,
 phialtéque & multis aliis interfectis reliquos,,
 in urbem fugere compulerunt, &c. . .

H O R V M militum virtuti deuicti Orien-
 tis & tanti imperii gloriam, Alexander accep-
 tam retulit. Sed iam eosdem (quos supra di-
 xi) obclamantes audire mihi videor, aliam
 fuisse illorum, aliam nostri temporis esse ratio-
 nem: illa iam diu obsoleuisse: puerile ac nu-
 gatorium esse, vetustate sepulta, in lucem & v-
 sum velle reuocare: debere nos nostri seculi
 sapientia contentos esse. Ego verò, etsi
 possum ostendere, quod illis temporibus
 vtile, & fructuosum fuerit, non minus
 vtile & accommodatum fore rebus no-
 stris; tamen non agam multis rationibus
 cum iis, qui rationi non facile videntur
 velle dare locum: sed ratiocinatione o-
 missa ducam eos in rem præsentem, &

veluti digito fontem commonstrabo. Rogabo
 itaque ex istis, qui cùm ipsi nihil, quod opus
 sit factò, in medium adferant, tamen ne nihil
 sapere videantur, alienis consiliis impensè de-
 trectant; Num militem Turcicum in militi-
 bus numerari patiantur? Ac credo equidem,
 qua sunt peruicacia, non facillè assensuros. sed
 tamen si dubitent, ego pro eis respondere non
 dubitabo; Eum qui tantum terroris toti ter-
 rarum orbi intulerit, quacunque ingressus sit,
 tantam stragem fecerit, tantum trophæorum
 erexerit, iure militem censerì. rogabo dein-
 cept, hic miles, quomodo in militiam legatur,
 quomodo instituat. Quod si se scire nega-
 bunt; dicam quæ ipse præsens vidi, quæ meo
 periculò didici. Militem Turcicum, nihil ali-
 ud esse, quàm hominem ita natum, ita lectum
 ita informatum, & exercitatum, vt paullò antè
 de Romanis dixi, & à nobis contendo fieri o-
 portere nisi quòd hic, aliquanto deteriore cō-
 ditione est. nam quod ad militem attinet, qui
 ituro in expeditionem Turcarum principi,
 vltro se offert ac nomen dat, quem Alcangiam
 vocant, ei apud Turcas exiguus honor est. Is
 miles habetur in pretio, qui perpetuo eius
 principis stipendio meret; quiq; certo iudicio
 ac ratione in eius principis legiones prætoria-
 nas

INSTITVENDA CONSILIVM°

nas relatus est. Cuius diligendi hæc ferè ratio est. Mittit quotannis Turcarum princeps certos homines in diuersas prouincias qui de pueris è Christianis hominibus natis, tertium aut quartum quemque poscant. Horum puerorū gregibus Constantinopolim perductis, qui liberaliore sunt aspectu, aut ingenii maiorē indolē præ se ferunt, ipsius Principis, aut Bassarū, aut aliorum Satraparū domesticis vsibus applicantur. Reliqui perducuntur in locum; in quem magna omnis generis hominum multitudo, præsertim rusticanorum, confluit. Hi de istis pueris, ab eo qui ei negotio præest, quos visum est, deposcunt. Ille, accepto nummo aureo, puerum petenti tradit; prius nomine eius, patria, & conditione pueri, item annis, signisque quibus per omnem ætatem dignosci possit, in publicas tabulas relatis. Sic illi liberum est, seu rusticus sit siue vrbæ, puerum trans mare in Asiam seu quocunque terrarum velit, vbi domicilium habeat, abducere: vbi assiduè, labore atque opere eum vt mancipium exerceat. Puero cibaria præbentur, panis, & aqua; & interdum, loco obsonii, pultis aliquid, aut fructuum, aut herbarum. vestitus suppeditatur, quo se aduersus cæli iniuriam tueri vtcunque possit. Ad hæc

disciplina & religione Mahumetana instituitur. Ita deliciarum nescius, procul à propinquorum blanditiis in virum robustum & cuius labori ferendo parem adolescit. Hic cum est opus, ab illo fiduciario hero reposcitur, & ad rem militarem traducitur. atque ex hoc veluti seminario, diminutis Gianizarorum legionibus, supplementum subrogatur. Ad Gianizaros rescriptus, primo meret menstruo stipendio, paullo plus minus, vnius ducati cum dimidio. Id enim militi nouitio, & rudi satis esse censent. Sed tamen ne quid victus necessitati desit, cum ea decuria, in cuius contubernium ascitus est, gratis cibum capit; ea conditione, ut in culina reliquoque ministerio, toti ei decuriæ seruiat. Sed eum rursus, qui est eius decuriæ armorum peritissimus, præceptis militaribus erudit, quotidianâq; exercitatione, arma scienter tractare docet. ita robur, laboris patientiam, & vsum armorum adeptus tyro, necdum tamen suis contubernalibus, honore neque stipendio par, vnam in sola virtute, se illis æquandi, spem habet: vtpote, si militiæ quæ prima se obtulerit, tale specimen sui dederit, ut dignus iudicetur, qui tyrocinio exemptus, honoris gradu & stipendii magnitudine, reliquis Gianizaris par habeatur.

Qua

INSTITVENDA CONSILIVM.

Qua quidem spe plerique tyrones impulsī,
 multa præclarè audent, & fortitudine cum ve-
 teranis certant: itaque ampliore honestantur
 stipendio, quod octo ducatorum in Gianizaro
 summum est. Quem tamen si virtus, ac meri-
 ta, ad altiorem locum vocent, aut ordinibus
 inter suos ducendis præficitur, aut equitibus
 prætorianis, quos Spahias vocant, adscribitur
 Qui supersunt ex iis pueris, quos supra dixi,
 Constantinopoli variis operibus exercentur.
 Itaque sæpè videas c c. aut c c c. purgare are-
 am, amoliri rudera, ferre lapides aut tigna, aut
 alia onera. otium nulli permissum, nec cui vi-
 ctus gratis constat. Hi similiter postquàm ado-
 leuerunt, aut in terrestres aut maritimas co-
 pias transferuntur. Et qui in principis aulam
 seruitiūque lecti sunt, ferè euadunt in viros
 primarios, maximisque muneribus, vt cu-
 iusque aut fors aut mores tulerunt præpo-
 nuntur. ex his supremi Gianizarorum
 duces, classium præfecti, Bellerbeghi
 atque ipsi denique Bassæ Visirii, diligun-
 tur. his etiam in matrimonium ipsius
 Principis filiæ collocantur. Quibus me
 satis planum fecisse arbitror, qui sit
 ortus, delectus, disciplina, atque educatio,
 istius toto terrarum orbe tantoperè formidati
 militiæ

militis Turcici. Neque tamen negauero, patē-
 re item alios ad ordinem militare aditus: sed
 hæc ratio atque via, inter illos vsitatissima est.
 nam quandoque etiam militem legunt ex iis
 pueris, aut adolescentibus, quos excursioni-
 bus, aut bello nobis indicto captos, intra clau-
 stra domosque, quas Serraglia vocant, multos
 annos inclusos habuerunt. In quibus postea-
 quam omnem memoriam, sensumque patriæ
 & rerum nostrarum, ac præsertim religionis
 deposuisse, atque in ludis, cū Arabicarum
 literarum, tum armorum Turcicorum, sub
 præceptoribus Eunuchis, satis magnos pro-
 gressus fecisse videntur, eos demum septis illis
 emissos, cælo restituant, & ad ea rei militaris
 munera traducunt ad quæ maximè videntur i-
 donei. Bassarum quoque atque aliorum pur-
 puratorum serui, bello vel alia ratione quæsi-
 ti, in numerum militum sæpè reponuntur.
 Nec tamen ex his, quos dixi, quisquam sine
 certo discrimine, iudicioque recipitur. sed ex-
 plorata prius vniuscuiusque corporis, atque
 animi firmitate, vt tueri eum locum possit cui
 sit ascriptus. In quo sanè sæpenumerò sum ad-
 miratus vim disciplinæ atque institutionis
 Turcicæ, cū viderem, homines apud nos con-
 temptos, & abiectos paucis annis tantum pro-
 fecisse;

INSTITVENDA CONSILIVM.

fecisse; apud istos, non modò vt gregarii militis nomen egregiè sustinerent, verùm etiam, omnium Turcarum iudicio, digni haberentur, quorum disciplina alii, militiæ rudimentis imbuerentur. Fiebat enim nonnunquam, vt cùm animi causa, de fenestra in publicum prospicerem, assidentes Turcæ, quosdam mihi commonstrarent, quos propter egregium armorum vsum, tyronibus instituendis præfectos dicerent. Rogabam qua gente aut qua natione essent oriundi. nam qui inter eos armorum opinione tantoperè excellerent, nescio quos Parthos, Bactrianos aut Massagetas cogitatione mihi fingebam. Sed audiebam, hunc esse Hungarum, illum Croatam, tertium Germanum. mirabar equidem. verumtamen hanc tantam præstantiam, ex vsu armorum; quæ apud nos tractassent, quòd nobili loco nati, quòd liberaliter instituti, quòd militassent, proficisci suspicabar. Pergebam quærere, num scirent quem illi apud nos locum tenuissent, quòdve genus vitæ secuti fuissent. illi cùm aliquantisper cogitassent, in memoriam venire sibi aiebant: hunc solitum dicere se nescio cuius coqui fuisse puerum; alterum se vitæ monasticæ initiatum: illum verò cauponi promendo vino locasse operas. eosque belli, vel induciarum

tem-

tempore, interceptos, atque in reliqua præda, Constantinopolim perductos, in istius vel illius Bassæ familiam peruenisse. Hic ego etiam magis admirans, & quānam, inquam, fieri potuit, ut isti euaderent in tantos bellatores? commemorabant dominos quibus illi obtigissent, domi habuisse viros insignes, magistros armorum, magno iudicio scientiæque rei bellicæ præditos; quibus (cū eos tum ex corporis tum ex animi signis, dignos iudicassent quibus operam impenderent) in disciplinam traditi essent. Sub quibus breui tempore tantum profecissent, ut omnes æquales longè superarent, & non obscuram futuræ virtutis spem de se darent. secuta deinde fuisse bella, in quibus nauata strenuè opera eximiæ fortitudinis ab omnibus laudem, ac testimonium reportassent. hinc ad tantam auctoritatem peruenisse. Quum hæc audirem; afficiebar non mediocri dolore, nostros mores ab hac Turcarum consuetudine tantum differre; hanc illis rationem inuidebam: habent enim hoc omnino Turcæ, ut hominem nacti egregium, tanquam adepti rem preciosam, vehementer gaudeant, neque in eo excolendo quicquam laboris aut studii prætermittant: præsertim si ad rem militarem idoneum esse cognouerint. Nostra longè diuersa est ratio. nam nos quidem si quæ
bonum

INSTITVENDA CONSILIVM°

bonum canem, accipitrem, aut equum sumus
 nacti, valde lætatur, neque vlli rei parcimus,
 dum illum ad summam in suo genere perfe-
 ctionem perducamus. In homine verò si quem
 præclara indole nancisci contigerit, non perin-
 de elaboramus; neque eius institutionem, ad
 nos magnoperè pertinere existimamus. Ac nos
 quidem ex equo, cane, atque accipitre bellè
 assuefactis, varias oblectationes, multiplicem-
 que vsum capimus: sed Turcæ ex homine bo-
 nis moribus informato tanto maiorem, quan-
 to reliquis animantibus, natura hominis præ-
 stantior est atque excellentior. Iam verò ex iis,
 quæ hæcenus dicta sunt, satis constare arbi-
 tror, non nouum neque inauditum esse, quod
 de milite certo cum iudicio diligendo institu-
 endoque contendo, sed cum ab ipsis Romanis,
 tum à cæteris gentibus, quæ imperia tenuerūt
 aut armorum laude floruerunt, vsurpatur ne-
 que rursus adeo obsoletum, aut à nostræ
 ætatis moribus tam remotum, vt ad vsum no-
 strum reuocari non possit; quandoquidem ex
 periamur quotidie, quid exculpta tali discipli-
 na Turcorum arma valeant, modò ne nos pige-
 at, rei adeò necessariæ ab illis partem mutuari;
 quando illos tam multa, quæ ex vsu suo essent
 de nobis sumere nō puduerit. Quod si fecerim°
 faxim pro-

profectò, vt breui cognoscamus non minus ad salutem, nobis bonam disciplinam valere, quã hactenus ad nostram perniciem valuisse senserimus. Quæ quidem vna restat, in hac periculosissima tempestate veluti anchora sacra, qua afflictæ Reipub. nostræ panè naufragam nauem retinere, iugum à ceruicibus, cædem à capitibus nostris depellere queamus. Vnaquæq; res qua ratione paratur, eadem stabilitur & conseruatur: vt regna atque imperia virtute militari, benèque instituti exercitus viribus quærantur, eadem etiam ratione conseruantur. si tollas arma, remoueas militem, disciplinam negligas: mox aut per se regnum concidit, aut in prædam cedit finitimis. Ad regni maiestatem conseruandam, non tam diadema aut sceptrum prodest, quàm ferrum. frustra illo caput ornes, hoc dexteram, nisi gladio accinctum sit latus: nisi ferro muniatur, debile ac mancum fuerit omne imperium. neque vlla vnquam diuturna potestas erit, quam arma non tudentur. Sed arma dico, non falso nitore, specièque fallentia, sed vera, sed solida, sed omni vitio expurgata. Quicquid corruptum est, atque à sua perfectione degenerauit; aut minimum adfert vtilitatis, aut non modò nihil prodest, verùm etiam nocet. quamdiu arma

Roma-

INSTITVENDA CONSILIVM.

Romana, militari disciplina vigerunt; extrema tum quæq; orbis terrarum ora, eorum legionibus patuerunt: sed postquam disciplina corrumpi, virtusq; militum, neglectis veteribus institutis, remolliri cœpit; non modò maxima imperii pars amissa, sed ne ipsius quidem urbis Romæ mœnia suo præsidio Quirites à cæde direptioneq; incolumes præstiterunt. Itaque tunc illa gentium omnium caput ac princeps ciuitas, cunctis nationibus prædæ aut ludibrio fuit, non secus sua spolia atque exuias repetentibus, quàm ab illo graculo Aesopico cæteræ aues suas plumas. Nobis verò eò minus tergiuersandi occasio datur, quò mortiferum vulnus nobis propinquius imminet; quò magis viscera nostra, hostium telis nuda patent: nec vlla nobis præter hanc vnâ, ad spem salutis, via proponitur; quàm superatis & perruptis quibuscunque impedimentis, si quicquam nobis rerum nostrarum carum est, sine dubitatione persequi debemus. Est vbi Respub. moderatori, propter rei nouitatem, propter præsentis seculi mores, propter ciuium captum & ingenium, aliâsq; ue item manifestas difficultates, ab eo quod erat rectissimû, non nihil interdum deflectere liceat. at in huiusmodi angustius deprehensis, vbi certum

E

com-

communis salutis excidium ante oculos positum sit, constanti animo, per eam semitam quæ sola ad arcem & præsidium patet enitendum. iis populis, quibus adhuc longæ sunt spes, quòd ab hoc hoste procul disiuncti sunt, licet quibusvis, vel linteis, si velint, armis, corpus tegere, aduersus tela quæ nondum ad eos pertinere possunt. Nobis, qui intra hostilis teli iactum versamur, vel qui cum hoste potius iam ad manus & gladios venimus, non nisi probatissimis & firmissimis armis, salutis nostræ tutela committenda. Sed non deerunt, quibus hic nostrarum virium apparatus, tenuior neq; satis idoneus videbitur, qui tantis Turcarum opibus atq; potentia opponatur. quibus respondere à me id agi, vt solida perennis exercitus fundamenta iaciantur: iisque semel constitutis, in reliquo ædificio construendo, nō multum fore negotii, polliceri. his enim initiis positis, quicquid accesserit auxiliorum, mox iusti exercitus corpus efficiet. Accessura autem impensius auxilia, vbi iam nos nobis de non contemnendo præsidio prospexisse, paratisq; in hostem copiis, excubare, longè latèq; fama dissipauerit; clarius est, quàm vt multis demonstrare sit opus. etenim natura pænè ipsa, nos iis conciliat quos armis atq; animis ad quemcunque

INSTITVENDA CONSILIVM.

que fortunæ motum conatúmque; paratos vide-
mus. contrà verò ab eorum beneuolentia nos
reuocat, quos inermes imbellésque; cuicumque
obnoxios iniuriæ animaduertimus. Itaque præ-
clarè Xenophon, vt reliqua omnia, eos qui sem-
per in promptu & expedita habeant arma, hoc
consequi dixit, vt amicos habeant multos, ini-
micos nullos. Siquidem ad eorum amicitiam,
qui possint prodesse omnes libenter accedere,
tanquam ad arcem, vbi rebus suis, dubiis tem-
poribus, perfugium paratum sit: quemadmo-
dum ex altera parte, inimicum habere nemo
velit, quem ita semper instructum & paratum
norit, vt cùm velit nocere, possit. Qua ratione
fit, vt dum cessamus ipsi, neque quicquam cona-
mur, dum hastas abiicere, ac de nostra salute
desperare videmur, atque ex aliena tantùm ope
pendemus; omnes propemodum non modò
vicinitatis, sed etiam sanguinis necessitudine
nobiscum iuncti, nos contemnant & deserant:
ad armatum verò & sibi præfidentem hostem,
etiam illi sese aggregent, quos si nihil aliud,
certè diuersissima religionis ratio, retraxisse de-
beat. Tanta vis est expeditorum armorum.
Quod itaque felix & faustum sit in DEI omni-
potentis nomine, eamus ad saga, capeamus
arma; eo quidem animo, quo decet, contra tan-

tum hostem. ipsi primi armipotentis Mineræ
 sacris initiemur; eiusq; studiis nos totos deuo
 ueamus. primi manum adhibeamus stiuæ, &
 nostro pro viribus fungamur officio. Deus
 mox conantibus aderit, neq; deerunt cū vi-
 cinorum tum necessariorum auxilia, vbi nos
 nobis non deesse cognorint. Non conquiesca-
 mus donec, vt minimum (quod exempli cau-
 sa dictum velim) præter ordinaria præsidia ad
^{xii} milia peditum (nam de equitatu dicemus
 aliàs) ex nostris popularibus delecta, probè ar-
 mata, exercitâq; habeamus. hic animus & hoc
 institutum nostrum non modò vicinorum &
 necessariorum nostrorum, verū etiam alie-
 norum insperata auxilia, cū res poscet, con-
 ciliabit & adiunget. Quòd si quandoq; nos o-
 mnia destituant, his tamen copiis, & æstatis
 tempore munitionibus inclusi, hostium impe-
 tum reprimere, & hieme ita in eorum fines in-
 currere poterimus, vt laecessiuisse illos pænite-
 at; atq; inducias, quas vix nunc à se redimi pa-
 tiuntur, cū petant vltro, tum multò, quàm
 fert eorum consuetudo, seruent diligentius.
 Nunc quicquid increpuerit trepidare cogi-
 mur, & si præsidia nostra laborent, aut nec, o-
 pinata aliqua vis subitam opem requirat, nihil
 habemus, quo vel nostris subsidio ire, vel ho-
 stium

INSTITVENDA CONSILIUM.

stium impressionem morari saltem, & retardare queamus. Sed hæc (dicendum est enim tanta de re sæpius) studium quoddam eximium & singulare desiderant; neq; verò alibi nõ modò cogitationum, sed nec delectationum nostrarum maiorem partem rectius collocauerimus, neq; vlla ex re laudem iustius quæsiuerimus, quàm si nostras copias, indies virtute & disciplina magis magisq; proficere & coalescere videamus. Placeant sibi alii auratis tectis, alii exquisitis hortorum amœnitatibus delectentur: ornamenta domus alii, signa, tabulas & plurimum lautæ supellectilis ostendent: Nobis hæc pacis decora, hæc belli præsidia faciant animos; his nos amicis, qui ad nos deuerterint, venditemus; his gloriemur. quid enim præclari hospitis oculis possit esse gratius, quàm videre tantum selectæ iuuentutis numerum, armis fulgentem, robore & velocitate præstantem, sclopeto, hasta, gladio, & quocunq; teligenere, pulcherrimè decertantem, ad omnes præfectorum nutus, quacunq; se circumagentem, versantemq;: deniq; summa vultus atq; animi alacritate hostem, & prælium deposcentem? Huiusmodi iuuentutem, imperii spem ac fundamentum, videlicet Gianizaros, non immeritò Turcarū Princeps, filios suos vocat.

Memorant Philosophæmenem, quem Græcorum Imperatorum vltimum dixerunt, cum videret antiquam Græcorum rei bellicæ laudem per ignauiam, & disciplinæ militaris neglectū senescentem, breui intermorituram, atq; ei rei vt patriæ amans ciuis in primis subuentum cuperet; haud paruum nobiliss. iuuentutis committatum sibi asciuisse, quam belli artibus institueret: Quumq; aliquando cum hoc iuuenum globo, militari vestitu decenter ornato, in quoddam Græciæ theatrum, multitudine hominum refertum, introiisset; magnum illi ab vniuerso illo populo plausum datum, summisque exceptum laudibus. Cuius quidem plausus is sensus fuit, quòd ille populus intelligebat, quid ei ciui deberetur, qui patriæ gloriam quantum in se esset, ab interitu reuocaret, & iuuentutem ad militare decus, virtutemq; capeffendam, excitaret. Nos quoq; quis dubitet quin Diis hominibúsq; approbantibus, summo totius populi Christiani applausu, communis salutis causam simus suscepturi, labentemque rei militaris laudem, in pristinam dignitatem vindicaturi. Sed non ero longior, & finem faciam, si prius eò paucis me retulero unde hæc defluxit oratio: Si monuero & inclama- uero, si obtestatus fuero, vt in tanto periculo, quanto

quanto post orbem terrarum conditum, nulla
 vnquã gens versata est, ab eo, cui indormiuisse
 videmur veterno, aliquando excitemur, Rei q;
 pub. ad exitium ruenti succurramus: has sedes,
 hoc nomen, hæc decora, tanta cū laude à maio-
 ribus nostris parta & nobis tradita, conseruata
 velimus. Conseruandi autem vnicam esse ra-
 tionem, si aduersus vim, ad vim & arma con-
 uertamus; arma verò, non fortuita neque tu-
 multuaria, nec procul quæsita, sed nostra, sed
 expedita, sed magno iudicio magna q; ratione
 dilecta, exculta & instituta. Nihil postremò
 nobis debere videri tanti sciamus, quod vt huc
 perueniatur, non cupidè subeamus; exemplo
 eorum qui loco parum munito formidolosa
 premuntur obsidione, qui cū iam iam q; in
 hostis potestatem venturos se videant, omnia-
 que extremæ crudelitatis exempla ab insolenti
 victore timeant, ad eum repellendum, nihil
 non perpetiuntur & faciunt: neq; quicquam
 graue sibi ducunt, neq; vlli rei parcunt, modò
 summæ rerum & publicæ saluti consulant.
 Quòd si secus statuerimus, nobis q; & reipub.
 per ignauiam aut mentis errorem, defuerimus
 relictum iri aliud nihil, quàm aut migremus
 in alias terras, quod multæ sæpè fecerunt gen-
 tes, vicinorum iniuria coactæ, auitisq; posses-
 sionibus

sionibus hosti pro victoriæ cumulo relictis, e-
 ius immanitatem fuga declinemus, aut certè
 ad vnum pereamus omnes. Sed migremus ci-
 tius (si adeò in nobis omnis obsoleuit virtus)
 bonâq; nostra, agros, tecta, lares hostis antè
 possideat, quàm corpora; quàm sanguinem no-
 strum hauriat; quàm liberorum & coniugum
 pudori fœdissimè illudat, & (vt vno verbo di-
 cam) potius quàm eam rerum omnium indi-
 gnitatem videamus, quàm tot Asiæ, Africæ, at-
 que Europæ populi, ab Orientis regionibus
 ad nostros vsq; fines, maiore terrarum, quàm
 temporum interuallo, subierunt. Nam cùm
 iisdem nos quibus illi vestigiis, ad exitium præ-
 cipitemus, sitq; idem prorsus rerum nostra-
 rum, qui fuit illorum, antequam perirent, sta-
 tus, idem in causa pari nos exitus manet. Sed
 cur migremus? militemus potius, & quæ no-
 bis salutis subsidia largissima manu Deus be-
 nignè suppeditat, alacres & grati suscipiamus
 Nos ad arma in quibus post Deum spes vna sa-
 lutis superest, ingentibus animis atq; ita con-
 uertamus, vt virtute nostra & magnitudi-
 ne periculi, & exitio quod no-
 bis impendet, di-
 gnum est.

FINIS.